

บทที่ 12
จิตวิทยาประยุกต์
(Applied Psychology)

รองศาสตราจารย์ ดร. ปรัชญา ปิยะมโนธรรม

โครงร่างเนื้อหา

1. จิตวิทยาบริสุทธิ์และจิตวิทยาประยุกต์
  - 1.1 ความหมายของจิตวิทยาบริสุทธิ์
  - 1.2 ความหมายของจิตวิทยาประยุกต์
  - 1.3 ประวัติความเป็นมาของจิตวิทยาประยุกต์
  - 1.4 สาขาวิชาของจิตวิทยา
2. สาขาวิชาทางจิตวิทยาประยุกต์และบทบาทหน้าที่
  - 2.1 จิตวิทยาทั่วไป
  - 2.2 จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ
  - 2.3 จิตวิทยาการศึกษา
  - 2.4 จิตวิทยาคลินิก
  - 2.5 จิตวิทยาการปรึกษา
  - 2.6 จิตวิทยาการกีฬา
  - 2.7 จิตวิทยาสิ่งแวดล้อม

สาระสำคัญ

1. จิตวิทยาบริสุทธิ์ คือ สาขาจิตวิทยาที่เป็นวิทยาศาสตร์แท้ ไม่ใช่ทั้งศิลปศาสตร์ สนใจศึกษาพฤติกรรมและกระบวนการทางจิตใจของบุคคลด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ พิสูจน์ด้วยวิทยาและทดลองในห้องปฏิบัติการ ในขณะที่ จิตวิทยาประยุกต์ คือ การนำเอาความรู้จากจิตวิทยาบริสุทธิ์ไปใช้ในสภาพแวดล้อมต่างๆ

2. สมาคมจิตวิทยาแห่งประเทศอเมริกา ได้แบ่งสาขาจิตวิทยาออกเป็น 54 สาขา โดยมีเพียง 4 สาขาที่เป็นจิตวิทยาบริสุทธิ์ ได้แก่ จิตสรีรวิทยา จิตวิทยาการทดลอง จิตวิทยาพัฒนาการ และจิตวิทยาสังคม

3. สาขาวิชาทางจิตวิทยาประยุกต์ ที่มีการเปิดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย มีอยู่ 7 สาขา ได้แก่ จิตวิทยาทั่วไป จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ จิตวิทยาการศึกษา จิตวิทยาคลินิก จิตวิทยาการปรึกษา จิตวิทยาการกีฬา และจิตวิทยาสิ่งแวดล้อม

จุดประสงค์การเรียนรู้

เมื่อศึกษาบทนี้จบแล้ว นักศึกษาสามารถ

1. อธิบายความหมายของจิตวิทยาประยุกต์
2. แยกแยะความแตกต่างระหว่างจิตวิทยาบริสุทธิ์กับจิตวิทยาประยุกต์ได้
3. อธิบายหลักการของสาขาวิชาทางจิตวิทยาประยุกต์ ที่มีการเปิดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาในประเทศไทยได้

1. จิตวิทยาบริสุทธิ์และจิตวิทยาประยุกต์

จิตวิทยาทุกแขนง ล้วนตั้งอยู่บนหลักการพื้นฐานทางจิตวิทยา บทบาทหน้าที่ และทักษะเดียวกัน แต่การแตกแขนงออกไปของสาขาจิตวิทยาเกิดขึ้นเมื่อมีการศึกษาที่เฉพาะเจาะจงมากขึ้นในระดับอุดมศึกษา โดยสิ่งที่ทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างจิตวิทยาประยุกต์กับจิตวิทยาบริสุทธิ์ คือ จิตวิทยาบริสุทธิ์ เป็นสาขาทางจิตวิทยาที่เน้นการศึกษาเพื่อค้นคว้าความรู้ทางด้านจิตวิทยาเท่านั้น ในขณะที่จิตวิทยาประยุกต์จะเป็นสาขาทางจิตวิทยาที่เน้นการนำเอาหลักทฤษฎีทางจิตวิทยาไปใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตจริงในบริบทที่แตกต่างกันที่นักจิตวิทยาเข้าไปมีบทบาท และสภาพแวดล้อมของงานที่นักจิตวิทยาเข้าไปรับผิดชอบ จากนั้นจึงได้พัฒนาไปสู่จิตวิทยาประยุกต์สาขาต่างๆ ซึ่งมีระเบียบวิธีการวิจัยมาใช้ในการแก้ปัญหาเฉพาะด้านที่แตกต่างกัน (Bayne & Jinks, 2013, pp. 8-9) และเมื่อกล่าวถึงคำว่า นักจิตวิทยา จึงหมายถึงผู้ที่ได้รับการศึกษา และอบรมมาอย่างเชี่ยวชาญ ที่มีพื้นฐานด้านความรู้ วิธีการ และทฤษฎีทางจิตวิทยา หากแต่ความเชี่ยวชาญนั้น เมื่อเข้าสู่การทำงานในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน การศึกษาแบบเจาะจงจึงเกิดขึ้น ดังนั้น การแยกความแตกต่างของจิตวิทยาบริสุทธิ์ออกจากจิตวิทยาประยุกต์นั้น จึงสามารถอธิบายได้ว่า จิตวิทยาบริสุทธิ์จะหมายถึงความรู้ที่เกิดขึ้นจากทฤษฎีทางด้านฟิสิกส์ ชีววิทยา การสังเกตและทดลองในห้องปฏิบัติการ โดยจิตวิทยาประยุกต์คือการนำเอาความรู้จากจิตวิทยาบริสุทธิ์ไปใช้ในสภาพแวดล้อมต่างๆ นั่นเอง (Bakerian & Levey, 2005, pp.10 - 24)

1.1 ความหมายของจิตวิทยาบริสุทธิ์ (Pure Psychology)

จิตวิทยามีหลายสาขา นักจิตวิทยาในแต่ละสาขามีบทบาทและหน้าที่แตกต่างกัน จิตวิทยาบริสุทธิ์ คือ สาขาจิตวิทยาที่เป็นวิทยาศาสตร์แท้ ไม่ใช่กึ่งศิลปศาสตร์ สนใจศึกษาพฤติกรรมและกระบวนการทางจิตใจของบุคคลด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ฟิสิกส์ ชีววิทยา และทดลองในห้องปฏิบัติการเป็นหลักในการศึกษาค้นคว้าเพื่อสร้างองค์ความรู้ด้านจิตวิทยา (Iain, 2015, pp143-160)

1.2 ความหมายของจิตวิทยาประยุกต์ (Applied Psychology)

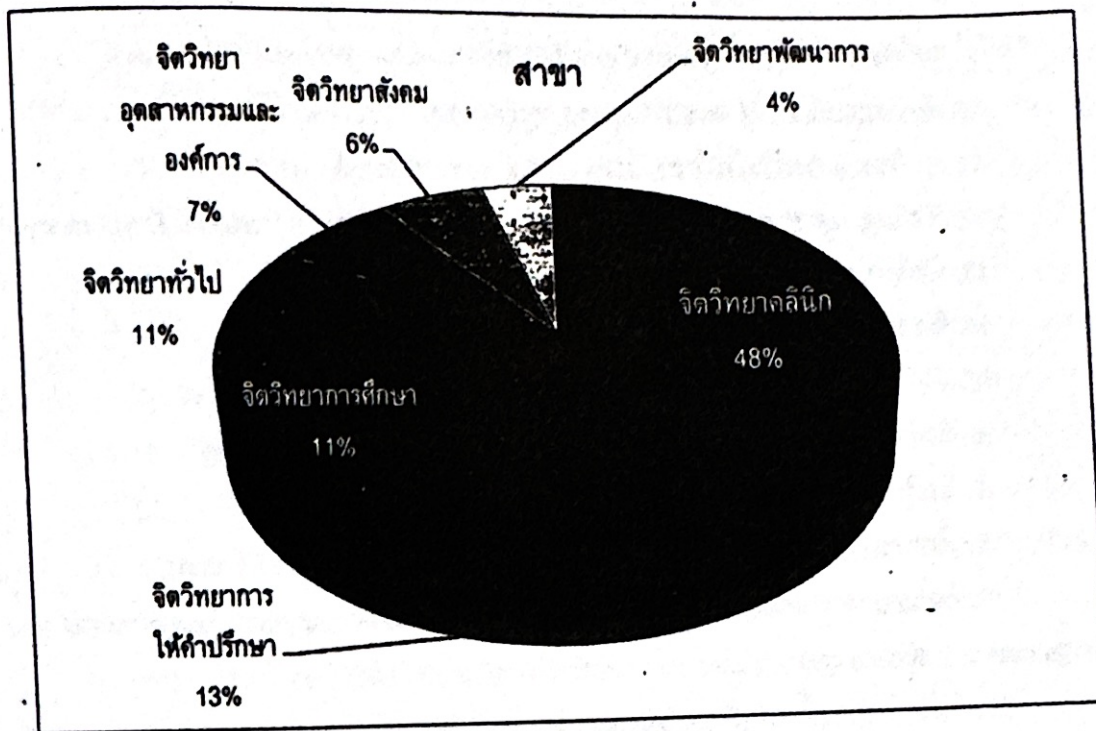
จิตวิทยาประยุกต์ คือ สาขาจิตวิทยาที่มีการนำเอาหลักการทางจิตวิทยาบริสุทธิ์มาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ในสาขาวิชาชีพต่างๆ เช่น ธุรกิจอุตสาหกรรม ทางกายภาพ การทหาร ทางการศึกษา เป็นต้น

1.3 ประวัติความเป็นมาของจิตวิทยาประยุกต์

เป็นที่ยอมรับของนักจิตวิทยาว่า ศาสตร์ทางด้านจิตวิทยาถือกำเนิดขึ้นมาในยุคสมัยกรีกโบราณ โดยอริสโตเติล ที่ได้มีการสรุปความสัมพันธ์ของระบบความคิดของมนุษย์กับการใช้เหตุผล ความต้องการ จินตนาการ อารมณ์ และความทรงจำ ซึ่งในปัจจุบันคือ จิตวิทยานั้นเอง จากนั้นจึงได้มีการศึกษาต่อไปอีกมากมาย โดยการนำเอาศาสตร์ทางด้านชีววิทยามาผสมผสานเพื่อศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ที่มีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม ในศตวรรษที่ 18 ศาสตร์ทางด้านจิตวิทยาได้มีการศึกษาเพิ่มเติมอย่างรวดเร็วจากผู้ที่สนใจเป็นจำนวนมาก โดยเน้นการศึกษาในด้านของการสัมผัสและการรับรู้ ความผิดปกติของจิตใจ และพฤติกรรมต่างๆของมนุษย์เมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม โดยได้เริ่มมีการทดลองในห้องปฏิบัติการอย่างเป็นทางการ เพื่อให้การศึกษาทางจิตวิทยาเป็นวิทยาศาสตร์มากขึ้น และในคริสต์ศตวรรษ 1874 วิลเฮม วุนด์ (Wilhelm Wundt) นักจิตวิทยาชาวเยอรมันจึงได้ออกหนังสือเล่มแรกทางด้านจิตวิทยาออกมา ต่อจากนั้นนับได้ว่าจิตวิทยาได้ถือกำเนิดขึ้นอย่างเป็นทางการ ต่อมาในศตวรรษที่ 19 เมื่อถึงยุคความเจริญทางด้านอุตสาหกรรม ได้มีการนำเอาความรู้ทางด้านจิตวิทยาไปใช้ในหลายแวดวง ไม่ว่าจะเป็นในด้านของสุขภาพจิต ด้านการทหาร ด้านการศึกษา และด้านอุตสาหกรรมและองค์การ จึงเป็นการยากที่จะระบุว่าจิตวิทยาประยุกต์ ได้ถือกำเนิดขึ้นมาเมื่อไร เพราะตั้งแต่มีการถือกำเนิดศาสตร์ทางด้านจิตวิทยา การนำเอาจิตวิทยาไปประยุกต์ใช้ในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างได้เกิดขึ้นในเวลาพร้อมๆ กัน (Bekerian & Levey, 2005, pp.10 - 24)

1.4 สาขาวิชาทางจิตวิทยา

สมาคมจิตวิทยาอเมริกา (American Psychological Association หรือ APA, 2014) ทำการสำรวจพบว่า นักจิตวิทยาส่วนใหญ่ทำงานในสถาบันอุดมศึกษา (ร้อยละ 28) และประกอบอาชีพอิสระ (ร้อยละ 34) โดยเฉพาะการเปิดคลินิกบำบัด หรือคลินิกให้คำปรึกษา (Dennis & John, 2009, pp.38-39) อย่างไรก็ตาม ได้มีการรวบรวมสถิติของนักจิตวิทยาที่จบการศึกษาระดับปริญญาเอกในปี ค.ศ. 1997 พบว่าสาขาจิตวิทยาประยุกต์ที่มีการนำไปใช้มากที่สุด ได้แก่ สาขาจิตวิทยาคลินิก และจิตวิทยาการปรึกษา (Lahey, 2007, pp.22-23) ดังรูปที่ 12-1

รูปที่ 12-1 จำนวนนักจิตวิทยาที่ทำงานในแต่ละสาขา

สมาคมจิตวิทยาอเมริกา (APA, 2014) ได้ทำการแบ่งสาขาจิตวิทยาออกเป็น 54 สาขา โดยแบ่งออกตามความสนใจของนักจิตวิทยาที่รวมกันเป็นกลุ่ม โดยในปัจจุบัน แต่ละสาขาวิชา มีการจัดแบ่งบทบาทหน้าที่ ที่มีความเฉพาะเจาะจง และมีสถานที่ตั้ง หรือกลุ่มของตนเอง รวมถึงกิจกรรมของแต่ละสาขาวิชาอย่างชัดเจน

1. จิตวิทยาทั่วไป (General Psychology)
2. จิตวิทยาการสอน (Society for the Teaching of Psychology)
3. จิตวิทยาการทดลอง (Experimental Psychology)
4. จิตวิทยาการประเมิน วัดผล และสถิติ (Evaluation, Measurement and Statistics Psychology)
5. จิตวิทยาเปรียบเทียบ และพฤติกรรมด้านประสาทวิทยา (Behavioral Neuroscience and Comparative Psychology)
6. จิตวิทยาพัฒนาการ (Developmental Psychology)
7. จิตวิทยาสังคม (Social Psychology)
8. จิตวิทยาที่ศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคม (Psychological Study of Social Issues)

9. สุนทรียจิตวิทยา (Psychology of Aesthetics, Creativity and the Arts)
10. จิตวิทยาคลินิก (Clinical Psychology)
11. จิตวิทยาการเป็นที่ปรึกษา (Consulting Psychology)
12. จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์กร (Industrial and Organizational Psychology)
13. จิตวิทยาการศึกษา (Educational Psychology)
14. จิตวิทยาโรงเรียน (School Psychology)
15. จิตวิทยาการปรึกษา (Counseling Psychology)
16. จิตวิทยาการบริการสาธารณะ (Psychologists in Public Service)
17. จิตวิทยาการทหาร (Military Psychology)
18. พัฒนาการในผู้ใหญ่ และ ผู้สูงอายุ (Adult Development and Aging)
19. จิตวิทยาการทดลองประยุกต์ และจิตวิทยาวิศวกรรม (Applied Experimental and Engineering Psychology)
20. จิตวิทยาการฟื้นฟู (Rehabilitation Psychology)
21. จิตวิทยาผู้บริโภค (Consumer Psychology)
22. ทฤษฎี และปรัชญาทางจิตวิทยา (Theoretical and Philosophical Psychology)
23. การวิเคราะห์พฤติกรรม (Behavior Analysis)
24. ประวัติศาสตร์ของจิตวิทยา (History of Psychology)
25. จิตวิทยาการวิจัยชุมชนและเชิงปฏิบัติการ (Community Research and Action Psychology)
26. เภสัชจิตวิทยา และ การติดสารเสพติด (Psychopharmacology and Substance Abuse)
27. จิตบำบัด (Psychotherapy)
28. จิตวิทยาการสะกดจิต (Psychological Hypnosis)
29. จิตวิทยาเกี่ยวข้องกับกิจการภาครัฐ และ อาณาเขต (State, Provincial and Territorial Psychological Affairs)
30. จิตวิทยามนุษย์นิยม (Humanistic Psychology)
31. จิตวิทยาสำหรับผู้ที่มีความบกพร่องทางเชาวน์ปัญญา และ พัฒนาการ (Intellectual and Developmental Disabilities)
32. จิตวิทยาสิ่งแวดล้อม ประชากร และการอนุรักษ์ธรรมชาติ (Environmental, Population and Conservation Psychology)

33. จิตวิทยาสตรี (Psychology of Women)
  34. จิตวิทยาด้านศาสนา และ จิตวิญญาณ (Psychology of Religion and Spirituality)
  35. นโยบายด้านเด็กและครอบครัว (Child and Family Policy)
  36. จิตวิทยาสุขภาพ (Health Psychology)
  37. จิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis)
  38. ประสาทจิตวิทยาคลินิก (Clinical Neuropsychology)
  39. จิตวิทยา กฎหมาย สังคมอเมริกัน (American Psychology-Law Society)
  40. นักจิตวิทยาฝึกทักษะอิสระ (Psychologists in Independent Practice)
  41. จิตวิทยาครอบครัว (Family Psychology)
  42. การศึกษาทางจิตวิทยาเกี่ยวกับเลสเบียน เกย์ ไบเซ็กชวลส์ และการแปลงเพศ
(Psychological Study of Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender Issues)
  43. การศึกษาทางจิตวิทยาเกี่ยวกับวัฒนธรรม กลุ่มชน และชาติพันธุ์ (Psychological
Study of Culture, Ethnicity and Race)
  44. จิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับสื่อ และเทคโนโลยี (Media Psychology and Technology)
  45. จิตวิทยาการกีฬา และ การออกกำลังกาย (Exercise and Sport Psychology)
  46. จิตวิทยาสันติภาพ ความขัดแย้ง และ ความรุนแรง (Peace, Conflict and
Violence Psychology)
  47. จิตวิทยากลุ่ม และ กลุ่มบำบัด (Group Psychology and Group Psychotherapy)
  48. จิตวิทยาการเสพติด (Addiction Psychology)
  49. จิตวิทยามуж และความเป็นชาย (Psychological Study of Men and
Masculinity)
  50. จิตวิทยานานาชาติ (International Psychology)
  51. จิตวิทยาคลินิกเด็ก และวัยรุ่น (Clinical Child and Adolescent Psychology)
  52. จิตวิทยาทารก และเด็ก (Pediatric Psychology)
  53. เกสัชบำบัด (Advancement of Pharmacotherapy)
  54. จิตวิทยาการเยียวยาบาดแผลทางจิตใจ (Trauma Psychology)
- จากทั้งหมด 54 สาขา มีเพียง 4 สาขาที่เป็นจิตวิทยามหาบัณฑิต ได้แก่ จิตสรีรวิทยา
จิตวิทยาการทดลอง จิตวิทยาพัฒนาการ และจิตวิทยาสังคม

ในขณะที่จิตวิทยาสาขาอื่นๆ เป็นจิตวิทยาประยุกต์ที่นำแนวคิด หลักการหรือทฤษฎีของจิตวิทยาบริสุทธิ์มาประยุกต์ให้เหมาะสมกับบุคคล สถานการณ์ หรือสิ่งแวดล้อม โดยจิตวิทยาประยุกต์ที่มีการจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย มีสาขาที่นิยมเปิดสอน 7 สาขา ได้แก่ (Dennis & John, 2012, pp.668-669)

1. จิตวิทยาทั่วไป เป็นสาขาวิชาที่ประยุกต์มาจากจิตสรีรวิทยา จิตวิทยาพัฒนาการ จิตวิทยาการทดลอง และจิตวิทยาสังคม
2. จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ เป็นสาขาวิชาที่ประยุกต์มาจากจิตวิทยาสังคม
3. จิตวิทยาการศึกษา เป็นสาขาวิชาที่ประยุกต์มาจากจิตสรีรวิทยา จิตวิทยาพัฒนาการ และจิตวิทยาการทดลอง
4. จิตวิทยาคลินิก เป็นสาขาวิชาที่ประยุกต์มาจากจิตสรีรวิทยา จิตวิทยาพัฒนาการ และจิตวิทยาการทดลอง
5. จิตวิทยาการปรึกษา เป็นสาขาวิชาที่ประยุกต์มาจากจิตวิทยาพัฒนาการ และจิตวิทยาการทดลอง
6. จิตวิทยาการกีฬา เป็นสาขาวิชาที่ประยุกต์มาจากจิตสรีรวิทยา จิตวิทยาพัฒนาการ และจิตวิทยาสังคม
7. จิตวิทยาสิ่งแวดล้อม เป็นสาขาวิชาที่ประยุกต์มาจากจิตวิทยาสังคม

2. สาขาทางจิตวิทยาประยุกต์และบทบาทหน้าที่

2.1 จิตวิทยาทั่วไป (General Psychology)

เป็นการนำหลักการทั่วไปทางจิตวิทยามาใช้เป็นพื้นฐานทางการศึกษาจิตวิทยาสาขาอื่นๆ และในการดำรงชีวิตประจำวัน หรือการประกอบอาชีพโดยทั่วไป โดยมีจุดมุ่งหมายในการเข้าใจ อธิบาย ทำนาย และควบคุม พฤติกรรมของมนุษย์ในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน การศึกษาจิตวิทยาทั่วไปจะมุ่งเน้นการทำความเข้าใจในความหมายของจิตวิทยา ประวัติของจิตวิทยา การศึกษาทางจิตวิทยา และบทบาทหน้าที่ของนักจิตวิทยาสาขาต่างๆ

2.2 จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ (Industrial and Organizational Psychology)

เป็นสาขาจิตวิทยาที่ศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ในองค์การ ไม่ว่าจะเป็นในภาครัฐ หรือเอกชน โดยนักจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ มีบทบาทหน้าที่พื้นฐานที่สำคัญ คือ การฝึกอบรม การประเมินผลการทำงาน การจูงใจในการทำงาน การประเมินหรือสร้างแบบทดสอบ วัดพฤติกรรมบุคคลในองค์การ เป็นต้น (Dennis & John, 2009, p. 670) อย่างไรก็ตาม ขอบเขตการทำงานของนักจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การสามารถแบ่งออกได้เป็นสองด้าน คือ (1) ด้านอุตสาหกรรม เป็นการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ในการทำงาน และนำเอาหลักการทางจิตวิทยาไปใช้ในการพัฒนาและแก้ปัญหาในการทำงาน อีกทั้งยังศึกษาในเรื่องของทักษะของผู้ปฏิบัติงาน เพื่อที่จะใช้ในการคัดเลือก หรือการให้คำแนะนำในการพัฒนาความรู้ความสามารถให้เหมาะกับงานผ่านการฝึกอบรม เป็นต้น และ (2) ด้านองค์การ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการสร้างและพัฒนากระบวนการ โครงสร้าง รวมไปถึงวัฒนธรรมในการทำงาน การวิจัยการตลาด และการประชาสัมพันธ์ เพื่อเพิ่มผลผลิตและประสิทธิภาพในการทำงาน (Dennis & John, 2012, pp.676 - 677)

อย่างไรก็ตาม ขอบเขตของนักจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การที่มีบทบาทในองค์การทำหน้าที่ในด้านต่างๆ เช่น (Dennis & John, 2009, p. 680, Dennis & John, 2012, p.686)

- (1) การพัฒนาภาวะผู้นำ โดยนักจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การเชื่อว่า ผู้นำในองค์การ มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการทำงานของผู้ปฏิบัติการในองค์การ
- (2) การจัดการโครงสร้างขององค์การ การสร้างวัฒนธรรมองค์การ เพื่อจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ขององค์การให้เกิดประโยชน์สูงสุด
- (3) การสำรวจและสร้างความพึงพอใจในการทำงาน เพราะความพึงพอใจในการทำงานส่งผลต่อ การเพิ่มผลผลิต การขาดงาน และการผลัดงาน

(4) สร้างการสื่อสารในองค์กร และการสรรหาคัดเลือกบุคลากรที่เหมาะสมกับงาน
นอกจากนี้ ยังมีเนื้อหาที่นักจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การให้ความสนใจ คือ

(Dennis & John, 2012, p.676)

- การขาดงาน (Absenteeism)
- การแก้ปัญหาและการตัดสินใจ (Problem solving and decision making)
- การออกแบบของค์การ (Design of organizations)
- ความเครียดในการทำงาน (Employee stress)
- การผล่ออกจากงาน (Employee turnover)
- การสัมภาษณ์งาน (Interviewing)
- การเพิ่มคุณค่าในการทำงาน (Job enrichment)
- ความพึงพอใจในการทำงาน (Job satisfaction)
- แรงงานสัมพันธ์ (Labor relations)
- ภาวะผู้นำ (Leadership)
- การออกแบบเครื่องจักร (Machine design)
- รูปแบบการจัดการ (Management styles)
- การสรรหาว่าจ้าง (Personnel selection)
- การฝึกอบรม (Personnel training)
- การเลื่อนตำแหน่ง (Promotion)
- การวิเคราะห์และออกแบบงาน (Task analysis and task design)
- สภาพแวดล้อมในการทำงาน (Work environment)
- การสร้างแรงจูงใจในการทำงาน (Work motivation)
- การประเมินผู้ปฏิบัติงาน (Work evaluations)

โดยสรุป นักจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ใน
องค์กรและอุตสาหกรรม รวมไปถึงการจัดการด้านทรัพยากรมนุษย์ และสิ่งแวดล้อมใน
อุตสาหกรรมและองค์การ เพื่อให้ได้มาซึ่งวิธีการในการสร้างแรงจูงใจในการทำงาน ความพึง
พอใจในการทำงาน และประสิทธิภาพประสิทธิผลของผู้ปฏิบัติงานและองค์การต่อไป

2.3 จิตวิทยาการศึกษา (Educational Psychology)

เป็นสาขาจิตวิทยาที่ศึกษาเพื่อทำความเข้าใจพฤติกรรมการเรียนรู้ของมนุษย์ และการพัฒนาวิธีการในการสอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสูงสุดของผู้เรียน โดยมีบทบาทหน้าที่ คือ ศึกษาวิธีการสอนผู้เรียนที่มีความแตกต่างกันของปัจจัยส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุ ลักษณะเฉพาะส่วนบุคคล หรือความต้องการพิเศษ เพื่อให้ได้มาซึ่งวิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพ แนวทางการเสริมแรงเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ของผู้เรียน การสร้างสื่อการสอน หรือวิธีการสอนที่ทำให้ผู้เรียนมีความสนใจในเนื้อหาบทเรียน และการประเมินศักยภาพของผู้เรียน (Dennis & John, 2012, pp.699-700)

จิตวิทยาการศึกษาจะแตกต่างไปจากจิตวิทยาประยุกต์ในสาขาอื่นๆ คือ มีทฤษฎีระเบียบวิธีวิจัย และเทคนิคที่มุ่งศึกษาสภาพแวดล้อมในการจัดการเรียนการสอน และคุณลักษณะต่างๆ ของผู้เรียนที่มีผลต่อพัฒนาการทางความคิดในชั้นเรียน ความรู้ที่ได้จากการศึกษาช่วยให้ครูในชั้นเรียนสามารถเข้าใจลักษณะนิสัยของผู้เรียน รวมไปถึงพัฒนาการทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม อันจะช่วยให้นำไปใช้ในการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนผ่านวิธีการสอนที่เหมาะสมกับวัยและพัฒนาการ นำมาซึ่งแรงจูงใจและความต้องการที่จะเรียนรู้ของผู้เรียน (ทิตติการ์ วงศ์ลังกา, 2555) สำหรับเนื้อหาที่นักจิตวิทยาการศึกษาให้ความสนใจ ดังนี้ (Dennis & John, 2012, p.699)

- การทดสอบความถนัด (Aptitude testing)
- การจัดการห้องเรียน (Classroom management)
- การสร้างแรงจูงใจในชั้นเรียน (Classroom motivation)
- แนวคิดในการเรียนรู้ (Concept learning)
- การพัฒนาหลักสูตร (Curriculum development)
- การเรียนการสอนนักเรียนที่มีความบกพร่อง (Disabled student)
- การเรียนการสอนในนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ (Gifted student)
- การพัฒนาด้านสติปัญญา (Intellectual development)
- การเรียนรู้ด้านภาษา (Language learning)
- ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning theory)
- พัฒนาการทางคุณธรรม (Moral development)
- การปรับตัวของนักเรียน (Student adjustment)
- เจตคติของนักเรียน (Student attitudes)
- เจตคติของครู (Teacher attitudes)

- กลยุทธ์ในการสอน (Teaching strategies)
- การถ่ายโยงการเรียนรู้ (Transfer of learning)

โดยสรุป จิตวิทยาการศึกษาเป็นสาขาจิตวิทยาที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางจิตสภาพกับประสิทธิภาพในการเรียน (Feldman, 2013, p.6) โดยมุ่งเน้นการประยุกต์หลักการทางจิตวิทยาในการเรียนการสอน เพื่อให้ตรงกับเป้าหมายการเรียนรู้ในชั้นเรียน ช่วยให้ครูมีความเข้าใจในพัฒนาการด้านร่างกาย สติปัญญา และสังคมของผู้เรียน และสามารถจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Dennis & John, 2009, p. 699)

2.4 จิตวิทยาคลินิก (Clinical Psychology)

เป็นสาขาจิตวิทยาที่เข้าไปศึกษาเกี่ยวกับสาเหตุพฤติกรรมที่ผิดปกติของมนุษย์และวิธีการบำบัด โดยสาขาจิตวิทยาคลินิกจะเป็นสาขาที่มีการผสมผสานกันระหว่างหลักการทางจิตวิทยา ชีววิทยา สรีระวิทยา ปรัชญา และสังคม โดยนักจิตวิทยาคลินิกศึกษาในด้านการวัดคุณลักษณะภายในของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นด้านสติปัญญา บุคลิกภาพ หรือความสามารถทั่วไป และความผิดปกติทางพฤติกรรมด้านต่างๆ เพื่อใช้ประกอบการวินิจฉัยและนำไปสู่การให้การบำบัด เพื่อให้ผู้ที่มีความผิดปกติทางจิตใจหรือพฤติกรรมสามารถเข้าใจตนเองและมีการปรับตัวได้ดีขึ้นในสังคม โดยเนื้อหาที่นักจิตวิทยาคลินิกให้ความสนใจ คือ การวินิจฉัย และการบำบัดผู้ที่มีความผิดปกติทางจิตใจ (Feldman, 2013, p.6)

คณะกรรมการวิชาชีพสาขาจิตวิทยาคลินิก ประเทศไทย (2557) ได้กำหนดบทบาทหน้าที่และลักษณะงานในความรับผิดชอบของวิชาชีพจิตวิทยาคลินิกไว้ 5 ด้าน ดังนี้

1. การตรวจวินิจฉัยทางจิตวิทยาคลินิก (Clinical Psychodiagnostic Assessment)
2. การบำบัดทางจิตวิทยาและการฟื้นฟูสภาพจิตใจ (Psychological Treatment and Rehabilitation)
3. การประยุกต์จิตวิทยาคลินิกเข้าสู่งานด้านสุขภาพจิตชุมชนและศาสตร์อื่นที่เกี่ยวข้อง (Application of Clinical Psychology for Community Mental Health Services and Related Fields)
4. การสอน ฝึกอบรม และเป็นที่ปรึกษาทางวิชาการจิตวิทยาคลินิก (Clinical Psychological Training and Consultation)

5. การพัฒนาบุคลากรวิชาชีพจิตวิทยาคลินิก เทคโนโลยี และการวิจัยทางจิตวิทยาคลินิก (Professional, Technological Development and Clinical Psychological Research)

โดยสรุป จิตวิทยาคลินิกเป็นสาขาจิตวิทยาที่เน้นการทำความเข้าใจกระบวนการทางจิตใจและพฤติกรรมของบุคคล ประเมินคุณลักษณะภายในของบุคคลด้วยเครื่องมือทางจิตวิทยาคลินิกที่มีความเป็นมาตรฐาน การให้ความช่วยเหลือและทำจิตบำบัดกับผู้ที่มีความผิดปกติทางจิตใจและพฤติกรรม นอกจากนี้ บทบาทหน้าที่ของนักจิตวิทยาคลินิกยังเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมป้องกันปัญหาสุขภาพจิตชุมชนด้วย

2.5 จิตวิทยาการปรึกษา (Counseling Psychology)

ในปี ค.ศ. 1997 สมาคมจิตวิทยาการปรึกษาแห่งประเทศไทย (The Governing Council of the American Counseling Association หรือ ACA) ซึ่งเป็นสมาคมวิชาชีพทางการปรึกษาที่ใหญ่ที่สุดในประเทศสหรัฐอเมริกาได้ให้คำนิยามของการปรึกษาว่า เป็นหลักการที่เกี่ยวข้องกับจิตใจของบุคคล จิตวิทยา หรือ การพัฒนาการของมนุษย์ ที่ผ่านกระบวนการทางด้านการรู้คิด ความรู้สึก และพฤติกรรมอย่างเป็นระบบ โดยกระบวนการจะให้ความสำคัญกับการมีสุขภาพที่ดี การเติบโตของบุคคล การพัฒนาทางด้านอาชีพ รวมไปถึงด้านการแก้ปัญหาทางพยาธิวิทยา สำหรับเนื้อหาที่นักจิตวิทยาการให้คำปรึกษาให้ความสนใจ คือ การช่วยผู้มารับคำปรึกษาในการปรับตัวด้านต่างๆ เช่น การศึกษา สังคม และอาชีพ เป็นต้น (Feldman, 2013, p.6)

จิตวิทยาการปรึกษาจึงแตกต่างจากจิตวิทยาสาขาอื่นที่ใกล้เคียงกัน เช่น จิตวิทยาคลินิก โดยจิตวิทยาการปรึกษา ตั้งอยู่บนพื้นฐานปรัชญาที่มองมนุษย์เป็นมนุษย์ และเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนย่อมต้องเผชิญกับปัญหาในชีวิต ณ ช่วงเวลาหนึ่งๆ นักจิตวิทยาการปรึกษาจึงทำหน้าที่ช่วยให้ผู้มารับการปรึกษา ทำความเข้าใจปัญหา เข้าใจตัวเอง เข้าใจสภาพแวดล้อมของปัญหา และนำไปสู่ความสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเองของผู้รับการปรึกษา ต่างกับจิตวิทยาคลินิกที่เน้นการประเมินและช่วยเหลือผู้ที่มีความเจ็บป่วยทางจิตหรือปรากฏโรคทางจิตเวชแล้ว

สำหรับเนื้อหาที่นักจิตวิทยาการปรึกษาให้ความสนใจ (Bayne & Jinks, 2013, pp. 166-172) จะมุ่งเน้นไปในด้านต่อไปนี้ เช่น

- การปรึกษารายบุคคล (Individual counseling)
- การปรึกษาแบบกลุ่ม (Group counseling)
- การปรึกษาชุมชน (Community counseling)

- การปรึกษาผู้ที่ถูกจองจำ (Imprison counseling)
- การปรึกษาพนักงานในองค์กร (Organizational counseling)
- การปรึกษานักเรียน นักศึกษา (Student counseling)

โดยสรุป หน้าที่ของนักจิตวิทยาการปรึกษาจะใช้เทคนิคทางมนุษยนิยมร่วมกับเทคนิคอื่นๆ เพื่อช่วยให้ผู้ที่มารับคำปรึกษาก้าวข้ามปัญหาได้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ยังมีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือผู้ปฏิบัติงานในองค์กรทางด้านการปรับตัว หรือการปรึกษาด้านการศึกษาและอาชีพสำหรับนักเรียน นักศึกษาอีกด้วย (Orlans & Van, 2009, p.19)

2.6 จิตวิทยาการกีฬา (Sport Psychology)

เป็นสาขาจิตวิทยาที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมและภาวะทางจิตของนักกีฬา โดยนักจิตวิทยาการกีฬามีบทบาทหน้าที่ คือ การศึกษาวิธีการใช้ศักยภาพสูงสุดของร่างกายในการเล่นกีฬา การลดสิ่งรบกวนต่างๆ เพื่อให้มีสมาธิสูงสุดในการเล่นกีฬา การผ่อนคลายความเครียด การรับมือกับความกดดัน รวมถึงอารมณ์ที่มั่นคงไม่ตื่นเต้นเมื่อมีความกดดัน นอกจากนี้ ยังศึกษาเกี่ยวกับผลของการเล่นกีฬาที่มีต่อการลดความเครียด การสร้างความมั่นใจในตนเอง และการควบคุมจิตใจตนเอง (Dennis & John, 2012, pp.703-704) มีการแบ่งนักจิตวิทยาการกีฬาออกเป็นสองประเภท ประเภทแรกเป็นนักจิตวิทยาที่ใช้เครื่องมือและทฤษฎีทางจิตวิทยาในการเพิ่มศักยภาพทางการกีฬาให้แก่นักกีฬา ผ่านเทคนิคที่เฉพาะเจาะจง เช่น การตั้งเป้าหมายในการฝึกฝน (Goal-setting) การใช้จินตนาการ เพื่อสร้างความมั่นใจในการใช้ศักยภาพของร่างกาย (imagery and confidence-building) ประเภทที่สอง เป็นนักจิตวิทยาที่ใช้แนวคิดมนุษยนิยม โดยใช้เทคนิคการให้คำปรึกษา การพูดคุยและสัมพันธภาพระหว่างนักจิตวิทยากับนักกีฬา เพื่อสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านความคิด เจตคติ และความรู้สึกของนักกีฬา (Bayne & Jinks, 2013, pp. 155-164) เนื้อหาที่นักจิตวิทยาการกีฬาให้ความสนใจมุ่งเน้นด้านต่างๆ ต่อไปนี้ (Dennis & John, 2012, p.703)

- การสร้างแรงจูงใจเพื่อความสำเร็จ (Achievement motivation)
- บุคลิกภาพของนักกีฬา (Athletic personality)
- การวิเคราะห์ภารกิจของนักกีฬา (Athletic task analysis)
- รูปแบบของการฝึกสอนกีฬา (Coaching styles)
- การควบคุมความใส่ใจ (Control of attention)
- อารมณ์และการเล่นกีฬา (Emotion and performance)
- การออกกำลังกายและสุขภาพจิต (Exercise and mental health)

- การตั้งเป้าหมาย (Goal setting)
- พลวัตกลุ่ม (Group/team dynamic)
- การสะกดจิต (Hypnosis)
- การเรียนรู้การใช้กล้ามเนื้อ (Motor learning)
- การสร้างภาพด้านบวก (Positive visualization)
- การกำกับตนเองของนักกีฬา (Self-regulation)
- การลดความเครียด (Stress reduction)
- การร่วมมือในการเล่นกีฬาเป็นทีม (Team cooperation)
- กระบวนการฝึกทักษะ (Training procedures)
- การฝึกสติ (Mindfulness)

โดยสรุป หน้าที่ของนักจิตวิทยาการกีฬา จะใช้เทคนิคการสร้างแรงจูงใจในการช่วยให้นักกีฬามีการใช้ศักยภาพด้านการคิด และการใช้กล้ามเนื้อให้ไปถึงจุดสูงสุดที่ร่างกายจะทำได้ (Dennis & John, 2009, p. 696) ทั้งนี้ นักจิตวิทยาการกีฬาจะประยุกต์ใช้เทคนิคทางจิตวิทยากับนักกีฬาแบบตัวต่อตัว หรือแบบเป็นทีม ผ่านการตระหนักรู้ด้านความคิด อารมณ์ ความรู้สึก และความสามารถทางกายภาพของนักกีฬาเอง (Bayne & Jinks, 2013, p.164)

2.7 จิตวิทยาสิ่งแวดล้อม (Environmental Psychology)

เป็นสาขาจิตวิทยาที่ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสิ่งแวดล้อม (Feldman, 2013, p.6) โดยนักจิตวิทยาสิ่งแวดล้อมมีบทบาทหน้าที่ คือ ศึกษาสภาพแวดล้อมทางกายภาพและทางสังคมที่ทำให้เกิดปัญหากับมนุษย์ เช่น ความหนาแน่นของจำนวนประชากรต่อพื้นที่การพักอาศัย หรือการทำงาน สภาพแวดล้อมที่อาจเป็นภัยคุกคามต่อจิตใจ หรือร่างกายของมนุษย์ ทั้งในด้านของมลภาวะของสารพิษ มลภาวะของเสียง แหล่งอบายมุข ชยะ และอาจรวมไปถึงสถานะเศรษฐกิจของสังคมนั้นๆ ทั้งนี้การศึกษาในเรื่องดังกล่าว มีวัตถุประสงค์เพื่อการได้มาซึ่งคำตอบในการแก้ปัญหา นอกจากนี้ นักจิตวิทยาสิ่งแวดล้อมยังให้ความสนใจศึกษาเกี่ยวกับระยะห่างระหว่างบุคคลและอาณาเขตส่วนบุคคลที่ใช้ในการรักษาระดับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยเนื้อหาที่นักจิตวิทยาสิ่งแวดล้อมให้ความสนใจจะมุ่งเน้นไปในด้านต่อไปนี้ (Dennis & John, 2012, pp.682 - 697)

- การออกแบบทางสถาปัตยกรรม (Architectural design)
- โครงสร้างของสภาพแวดล้อม (Constructed environments)
- ความแออัด (Crowding)

- การอนุรักษ์พลังงาน (Energy conservation)
- สภาพแวดล้อมที่ก่อให้เกิดความเครียด (Environmental stressor)
- ระบบนิเวศของมนุษย์ (Human ecology)
- ขยะและของเสีย (Littering)
- สภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ (Natural environment)
- มลพิษทางเสียง (Noise pollution)
- ระยะห่างระหว่างบุคคล (Personal space)
- บุคลิกภาพและสภาพแวดล้อม (Personality and environment)
- การบริหารจัดการทรัพยากร (Resource management)
- อาณาเขต (Territoriality)
- การวางผังเมือง (Urban planning)

โดยสรุป หน้าที่ของนักจิตวิทยาสิ่งแวดล้อมจะศึกษาผลกระทบของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งแวดล้อม และสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อมนุษย์ เพราะการทำความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ดังกล่าวจะเป็นสิ่งที่ช่วยให้สามารถแก้ปัญหาระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี (Dennis & John, 2012, p.697)

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2

ให้นักศึกษาดอบคำถามต่อไปนี้

1. จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การเป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับด้านใด.....
2. การประเมินประกอบการวินิจฉัยและให้การบำบัดผู้ที่มีความผิดปกติทางจิตใจและพฤติกรรม เป็นหน้าที่หลักของจิตวิทยาสาขาใด.....
3. จิตวิทยาประยุกต์กับจิตวิทยาบริสุทธิ์ มีความแตกต่างกันอย่างไร .....
4. สาขาใดศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสิ่งแวดล้อม.....